

SIMPOZIONUL INTERNAȚIONAL

**„COMUNIUNE ȘI COMUNITĂȚI:
JERTFĂ, SLUJIRE,
SPIRITUALITATE”**

**EPISCOPIA CARANSEBEȘULUI
Caransebeș 6-7 mai 2019**

**EDITURA EPISCOPIEI CARANSEBEȘULUI
EDITURA MONTEFANO
2020**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Episcopia Caransebeșului**

**Comuniune și comunități : jertfă, slujire, spiritualitate : lucrările
Simpozionului internațional „Comuniune și comunități - jertfă, slujire,
spiritualitate” : Caransebeș 6-7 mai 2019 / Episcopia Caransebeșului. -
Fabriano : Montefano ; Caransebeș : Editura Episcopiei Caransebeșului,
2020**

ISBN 978-88-87151-56-5

ISBN 978-606-8458-31-1

2

**Episcopia Ortodoxă a Caransebeșului
Editura Episcopiei Caransebeșului
Consilier cultural:
Arhim. dr. Casian Rușeț
Str. Nicolae Corneanu, nr. 5
325400 Caransebeș
Județul Caraș-Severin, România
Tel.: (+40)-255-516.412
E-mail: cultural.epcaransebes@gmail.com
<http://www.episcopiacaransebesului.ro>**

**Editura Montefano
Monastero San Silvestro Abate
Via San Silvestro, 66
60044 Fabriano, Italia
Tel. (+ 39) 0732-21631
Fax (+ 39) 0732-21633
c/c postale 16134603
E-mail: sansilvestro@silvestrini.org
<http://www.monasterosansilvestro.org>**

ÎNCEPUTURILE MIȘCĂRII OASTEI DOMNULUI ÎN BANATUL SÂRBESC

THE BEGINNINGS OF THE LORD'S ARMY MOVEMENT IN THE SERBIAN BANAT

Dr. Mircea MĂRAN,
Aleksandra ĐURIĆ MILOVANOVIĆ

Abstract

The Orthodox renewal movements represent an important part of the history of the Orthodox churches in Eastern and Southeastern Europe during the 20th century. Renewal movements also had an impact on the Romanian Orthodox Church in the Yugoslav Banat, with the first communities of the Lord's Army movement founded in the second half of the twentieth century. The first local organizations were established in Uzdin, Straja, Sân Mihai and Doloave, and during the '30 in almost all the Romanian Orthodox parishes in inter-war Yugoslavia. The renewal movements contributed to the significant changes of the orthodoxy, both Romanian and Serbian Orthodox Church. Collaboration between Romanian – Lord's Army and Serbian God's Worshippers movement existed, which was an important factor for the interconfessional relations in the Banat during the interwar period.

Keywords: renewal movements, priests, Orthodoxy, Church, Banat

Introducere

Cercetările privind expresia și practica religioasă din Iugoslavia reflectă complexitatea internă și dinamica religiozității într-o regiune care se confruntă în mod constant cu diverse provocări, inclusiv schimbarea frontierelor, provocările politice, migrația etc. Diverse mișcări de reformă, care au apărut în Europa de Est mai târziu decât în alte părți ale

continentului, au avut un rol catalitic în schimbarea practicilor religioase în rândul credincioșilor ortodocși. Apariția acestor noi biserici a avut un profund impact social, cultural și politic asupra regiunii. În această întâlnire inter-religioasă, bisericile ortodoxe au răspuns diferit. Unii au avut forme mai organizate de reînnoire a bisericii; alții au format fraternități mai mici sau au răspuns cu adunări informale de credincioși și predicatori inspiratori. Aceasta a dus la nemulțumirea structurilor ortodoxe formale față de un segment al populației care sub influența străină a căutat să se întoarcă la ceea ce li s-a părut a fi simplitatea creștinismului timpuriu și a Evangheliei. Acest fapt a condus la noile impulsuri religioase, dintre care unele au dus la conversii către alte forme de creștinism, dar altele s-au transformat în mișcări de reînnoire pe care ierarhia ortodoxă s-a străduit să le ghideze și să le supravegheze, pentru a împiedica ieșirea lor din Biserica Ortodoxă. Cea ce a fost comun pentru toate aceste mișcări de reînnoire religioasă în rândul credincioșilor ortodocși a fost apariția lor simultană în diferite zone ale Europei de Est la sfârșitul secolului al XIX-lea și în primii ani ai secolului XX.¹

Mișcările de reînnoire s-au caracterizat prin intensitate de experiență religioasă personală, sfințenie, disciplină, comuniune, autoritate scripturistică, folosirea limbilor vernaculare în practica liturgică, cântarea imnului, rugăciunea și renașterea pelerinajelor și a monahismului. De asemenea, au adoptat câteva dintre principiile protestante: serviciile de cult în limba maternă, cântarea imnurilor, citirea și interpretarea Bibliei, tipărirea de broșuri religioase. Grupuri informale de credincioși se adunau pentru întâlniri de rugăciune în diferite case în care ocazional citeau părți ale Noului Testament.

Începuturile mișcării Oastea Domnului

Mișcarea de reînnoire religioasă ortodoxă - Oastea Domnului, a apărut pe teritoriul Transilvaniei în anii de după reunificarea cu România. Fondatorul ei a fost preotul ortodox

¹ ĐURIĆ MILOVANOVIĆ A., RADIĆ R., *Orthodox Christian Renewal Movements in Eastern Europe*, Palgrave Macmillan, 2017.

Iosif Trifa, care în 1922 a început să publice articole cu conținut religios în revista *Lumina Satelor*. Din cauza energiei sale și a sincerei intenții de reînnoire a valorilor originale ale ortodoxiei, a câștigat sprijinul mitropolitului Transilvaniei Nicolae Bălan. În anul următor, mișcarea a câștigat deja primii susținători, așa că a început să se extindă. Cauzele principale ale răspândirii mișcării menționate au constat în tendința de a consolida influența elitei ortodoxe în societatea multietnică și multiconfesională a Transilvaniei, care s-a unit cu România, precum și în încercările de a suprima răspândirea comunităților neoprotestante care în acești ani au devenit din ce în ce mai numeroase. În plus, printre obiectivele principale ale Oastei Domnului a fost și lupta pentru combaterea alcoolismului, a fumatului și a altor „vicii”, care au fost prezente printre credincioșii ortodocși. Răspândirea rapidă a mișcării și un număr mare de credincioși care au abordat-o, au influențat asupra creșterii popularității și a reputației lui Iosif Trifa, astfel încât mitropolitul Transilvaniei, în scopul de a păstra autoritatea sa, încercând să preia controlul asupra mișcării, va ajunge în curând în conflict cu Iosif Trifa. În perioada 1933-1934 conflictul a devenit deschis și s-a încheiat prin înfrângerea lui Iosif Trifa, care a fost depozat de vocația de preot, sub pretextul de trădare a intereselor ortodoxiei, pe motiv că ar fi impus reguli stricte pentru credincioși în credință și în viața de zi cu zi, sub influența mișcărilor neoprotestante. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a adoptat „Statutul” Oastei Domnului, care s-a transformat într-o organizație religioasă în cadrul Mitropoliei Transilvaniei. Iosif Trifa a încercat să se opună acestor măsuri, dar în curând s-a îmbolnăvit și a murit de tuberculoză în 1938.

Oastea Domnului în anii de cea mai mare creștere s-a răspândit rapid în zona Banatului, inclusiv în parohiile ortodoxe române care au fost amplasate pe teritoriul Regatului Iugoslaviei. La începutul anilor treizeci ai secolului al XX-lea, Oastea Domnului începe să se răspândească în rândul românilor de pe teritoriul Banatului iugoslav. Primi membrii - cetățeni iugoslavi - au fost încadrați în Oastea Domnului

încă în anul 1926². Cazuri individuale de aderare a cetățenilor iugoslavi la Oaste au fost consemnate și mai târziu, în anul 1929, când se amintește intrarea lui Ioan Lelea din Toracul Mare în această organizație³, sau a lui Constantin Sporea din Straja⁴. În același an mișcării se atașează și cetățenii Uzdinului Vidu Șerban și Vasa Țăran⁵. Ca parte integrantă a Bisericii Ortodoxe Române, parohiile românești din Banatul sârbesc au menținut contactul cu eparhiile cu sediul la Caransebeș și Arad, de unde în continuare soseau scrisori, circulare, ordine, reviste și alte publicații, astfel încât impactul bisericii ortodoxe române se simțea printre preoții și credincioșii de pe teritoriile locuite de români găsite în străinătate. Încă din anii douăzeci, *Lumina satelor*, care a fost editată de Iosif Trifa, a sosit cu regularitate în bibliotecile parohiale din Banatul sârbesc, ceea ce aflăm pe baza chestionarelor completate de către preoți, la cererea lui Coriolan Buracu, director al Bibliotecii Centrale I.G. Bibicescu din Turnu Severin. Această bibliotecă începând cu anul 1927 a trimis donații bibliotecilor românești parohiale din Banatul sârbesc, cărți și alte publicații din România. Donatorul, la rândul său, a cerut ca fiecare bibliotecă care a primit cărți să trimită cu regularitate rapoarte cu privire la situația culturală generală existentă în parohia respectivă. Pe baza acestor chestionare, aflăm că în 1927 biblioteca parohială din Râtișor în apropiere de Vârșeț a fost abonată la 11 publicații, mai ales din România, printre care se afla revista *Lumina satelor*⁶. Conform rapoartelor amintite, în 1928 *Lumina satelor* se amintește și în numeroase alte biblioteci parohiale - din Maramorac⁷, Ecica⁸ ș.a. Dificultăți se întâmpinau în ceea ce privesc cărțile editate de *Lumina satelor*, pentru că cheltuielile poștale erau atât de mari încât cărților trimise în Banatul iugoslav practic li s-a dublat prețul⁹. De aceea, preoții din Sân

² <https://oasteadomnului.info/parintele-iosif-trifa/>

³ *Lumina satelor*, Sibiu, nr. 48 din 24 noiembrie 1929, p. 6.

⁴ *Oastea Domnului*, Sibiu, nr. 32 din 10 august 1930, p. 2.

⁵ *Lumina satelor*, nr. 40 din 29 septembrie 1929, p. 4.

⁶ NICOLAE CHIPURICI, *Românii din afara României*, Editura Lumina, 1995, p. 127.

⁷ *Ibidem*, p. 123.

⁸ *Ibidem*, p. 127.

⁹ *Lumina satelor*, nr. 19 di 5 mai 1929, p. 1.

Mihai Corneliu Cure și Lazăr Cârdu și-au asumat obligația de a răspândi aceste cărți prin Banatul iugoslav fără a avea vreun interes material, furnizând o informație în acest sens și în săptămânalul *Nădejdea* din Vârșeț, din care reiese și că, „după ce se vor vinde cărțile acestea și prin vinderea lor ar urma și vreun câștig material, fie cât de neînsemnat acela, se va vărsa în ‚fondul de evanghelizare’ al Oastei Domnului”¹⁰. Cu siguranță, citirea și distribuirea literaturii religioase a contribuit la apariția și consolidarea mișcării Oastei Domnului în parohiile menționate.

Dezvoltarea Oastei Domnului în Banatul sârbesc

Despre influența doctrinei lui Iosif Trifa asupra enoriașilor români din Banatul sârbesc amintește preotul Lazăr Cârdu într-un articol publicat în *Foaia diecezană*¹¹, semnat încă la sfârșitul anului 1929, în care susține că „acest frate, muncind cu talantul care-l are de la Dumnezeu, aduce roadă însușită bisericii lui Christos”. Unul din numeroasele texte ale lui Trifa a ajuns în localitatea Sân-Mihai în mâinile unui „sectar”, Sân-Mihaiul fiind cunoscut în această perioadă ca leagănul mișcării năzărinene. Citind un adept al acestei mișcări una din cărțile lui Trifa, a constatat că „Iosif Trifa este năzărean”, „fiindcă așa zic și năzărenii baș ca și el”. Rolul preotului ortodox, susține Cârdu, este de a interveni în astfel de situații „și a-l face să înțeleagă că ceea ce a citit el este învățătura bisericii și nicidecum a năzărenilor ori a pocăiților”¹². Astfel au fost numeroși credincioși din Banatul iugoslav, căzuți sub influența doctrinelor neporotestante, readuși la ortodoxie și incluși în mișcarea Oastea Domnului, în special în localitățile Sân-Mihai și Doloave¹³.

La începutul anului 1931, mișcarea a început să se intensifice. Oastea Domnului era deja în centrul atenției Bisericii Ortodoxe Române. La început, această mișcare a fost privită cu neîncredere în rândul unei părți a credincioșilor, dar

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Foaia Diecezană*, nr. 5 din 2 februarie 1930, p. 5-6.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Biserica și școala*, Arad, nr. 18 din 3 mai 1931, p. 5.

și a preoților, deoarece în multe privințe amintea de mișcările neoprotestante. Preoteasa Florica Farca din Toracul Mare mărturisește în acest sens: „Voiam să mă înscriu în Oaste. Dar amânam fiindu-mi teamă să nu-și bată lumea joc de mine. (...) M-am rugat Mântuitorului să-mi dea putere ca hotărârea luată mai de mult să se prefacă în faptă. Și El mi-a ajutat”¹⁴.

Autoritățile diecezane au trimis circulare în care îi înștiințează pe protopopi și pe preoți asupra esenței fenomenului, insistând asupra faptului că, în toate locurile în care a fost creată, Oastea Domnului trebuie să se găsească sub îndrumarea directă și sub supravegherea unui preot local, pentru că, în caz contrar, se poate îndrepta într-o direcție nedorită. Într-o scrisoare circulară din 1 martie 1931 trimisă în toate parohiile aparținătoare Eparhiei Caransebeșului, episcopul Iosif Traian Badescu subliniază importanța acestei mișcări, care provine „din dorința de a suprima sectele, pentru a întări credința religioasă și moralitatea la oamenii care promovează abținerea față de alcool”¹⁵.

Cât de mare a fost entuziasmul în rândul unor enoriași se poate vedea și din cazul lui Nicolae Goabă, mic comerciant din localitatea Petrovasâla (Vladimirovac), care și-a „închis birtul și trafica, căci acestea sunt cele mai periculoase unelte ale (diavolu)lui”. Acesta cere ca împreună cu soția Sofia să fie primit în organizația Oastea Domnului, „pentru a urma învățăturile Mântuitorului nostru Isus Hristos, căci El este mielul blând care cheamă la Sine pe toți care voiesc să-l urmeze”. Cu toate că a fost una dintre cele mai puternice localități românești din Iugoslavia, în care în perioada interbelică au funcționat trei preoți ortodocși români, la Petrovasâla nu s-a înființat organizația Oastea Domnului nici în perioada interbelică, nici mai târziu.

Biserica Ortodoxă Română a considerat că extinderea acestei mișcări este utilă pentru consolidarea ortodoxiei, dar că este necesar ca preoții să se pună în fruntea comunităților locale, în scopul de a preveni posibilele abateri

¹⁴ *Isus Biruitorul*, Sibiu, nr. 1, 1937, p. 8.

¹⁵ Arhiva Parohială Petrovasâla, *Protocolul circularilor, comuna Vladimirovac (Petrovasela)*, anul 1925, nr. 81 Pres. Ex. 1931, pp. 65–66.

ale propovăduitorilor laici de la învățăturile Bisericii Ortodoxe Române. Rolul preoților în organizațiile locale ale Oastei Domnului a fost discutat și în cadrul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din București, care prin deciziile din 17 octombrie și 12 decembrie 1931 a confirmat rolul lor de lider în cadrul mișcării. Episcopul Badescu și Consiliul Eparhial din Caransebeș prin circulara din 6 februarie 1933, au atras din nou atenția preoților „că au obligația de a se găsi în fruntea acestor organizații, deoarece în caz contrar vor fi expuși la consecințe grave și responsabilitate în fața lui Dumnezeu”¹⁶. Scrisoarea subliniază faptul că Oastea Domnului a apărut „ca o reacție împotriva sectarismului în rândurile poporului nostru, care vrea să reprezinte aspirația de a se intensifica, de a se simți mai aproape, în conștiință, învățăturile Bisericii străbune”¹⁷. Cu toate acestea, atitudinea față de mișcare era încă ambivalentă, în primul rând din cauza cântecelor interpretate la întâlnirile organizației, care amintesc de „sectarism” și care nu aparțin Bisericii¹⁸. O altă problemă se referă la mântuire, adică, dacă problema mântuirii pentru credincioșii care nu sunt membri ai mișcării diferă de problema credincioșilor din Oastea Domnului. Răspunsul conducerii Bisericii Ortodoxe a fost următorul: „Toți credincioșii, toți cei care prin actul botezului au intrat în Biserica lui Hristos, în același timp sunt luptători, ostași ai Domnului aici pe pământ, în împărăția lui Dumnezeu, de aceea, toți suntem egali. Între cineva care este membru al „Oastei Domnului” și, în acest sens, se consideră „ostaș” și cineva care nu este membru al acestei organizații, nu există nicio diferență”¹⁹. În cazul în care organizația locală este deja stabilită, și în cazul în care există indicii că va fi înființată, datoria preotului este să fie să fie în fruntea ei. Astfel, preoții îi vor îndruma pe membrii Oastei Domnului către obiectivele

¹⁶ Arhiva Parohială Petrovasăla, *Protocolul circularilor, comuna Vladimirovac (Petrovasela)*, anul 1933, nr. 435 Sc. ex. 1933, pp. 87–88.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Despre cântecul paraliturgice la bogomolții a se vedea studiul: DRAGAN AŠKOVIĆ, KSENIJA KONČAREVIĆ, „Molitvena pesma u sistemu sakralnih žanrova (na materijalu srpske bogomoljačke tradicije XX veka)”, *Zbornik Matice srpske za slavistiku*, Novi Sad, 2012, pp. 95–114.

¹⁹ Arhiva Parohială Petrovasăla, documentul amintit.

urmărite de Biserică, „cu un cuvânt să le pună la dispoziție toate mijloacele prin care să promoveze și să activeze în biserică și pentru biserică.” De asemenea, se spune că întrunirile Oastei Domnului se țin exclusiv în clădirea bisericii.

De aceeași părere a fost și episcopul Aradului Grigore Comșa (1925-1935), care credea că, fără rolul de lider al clerului exista pericolul ca mișcarea „să se abată de la spiritul ortodoxiei” (Vesa 2007, 261). Eparhiei Aradului îi aparțineau parohiile ortodoxe române din partea centrală a Banatului sârbesc.

Oastea Domnului și presa românească bănățeană interbelică

Conținuturi similare se regăsesc și în presa contemporană. Tânărul teolog Aurel Uroș, student la seminarul din Caransebeș, subliniază, de asemenea, rolul clerului în activitatea mișcării Oastea Domnului, pe care membrii săi nu o consideră „ca pe o mișcare în afara cadrului bisericii, ci ca lucrare a bisericii, prin organele de conducere sale spirituale, prin preoți. Oastea Domnului în Banatul iugoslav -spune Uroș - se confruntă cu mai multe obstacole, dar reușește să le depășească. Ea reprezintă „începutul renașterii evidente a vieții spirituale”, însă, subliniază și dânsul, numai sub conducerea clerului. Într-un alt articol al său, care a fost publicat în săptămânalul *Foaia diecezană* din Caransebeș, Uroș se ocupă, de asemenea, cu alte aspecte ale acestei mișcări din Banatul sârbesc: relația cu mișcarea bogomolților sârbi. Răspândirea doctrinelor neoprotestante în rândul românilor din Banat autorul articolului o atribuie contactului și coexistenței cu sârbii, care se pare că sunt „mai înclinați spre aventuri religioase” sau spre acceptarea unor noi învățături religioase. Din cauză că în localitățile mixte sârbo-române și sârbo-româno-germane din Banat românii constituie de obicei o minoritate, serviciul divin se face într-o altă limbă, care este primul pas al românilor față de dispariția comunității, „care se manifestă inițial prin simptome de indiferență națională și se încheie cu asimilarea

completă”²⁰. Când este vorba despre relația dintre credincioșii români și bogomolții sârbi, ea este binevenită, pentru că sârbi sunt „de aceeași religie ca și noi, cum spune poporul”, dar există două pericole pentru credincioșii români: în primul rând ca, împreună cu bogomolții să cadă sub influența doctrinelor neo-protestante și, în al doilea rând, de asimilare. Prin urmare, consideră Uroș, s-ar putea dori ca acolo unde este posibil, să se evite un contact mai puternic cu bogomolții, deoarece aceștia „au viziune quasi-magică”.

Există astfel de cazuri, presupuse, în satele bănățene Crepaja, Dolovo și Bavaniște. Pentru toate aceste motive, există posibilitatea ca Oastea Domnului să se îndepărteze de la învățăturile Bisericii Ortodoxe, mai ales prin cântece religioase „pe care ostașii le improvizează”, care „sunt oarecum în contradicție cu spiritul tradițional al Bisericii Ortodoxe”²¹. Prin urmare, rolul preotului în această mișcare a fost considerat crucial. Dacă Oastea Domnului este ghidată în mod corespunzător de preotul paroh local, devine un bun „antidot” pentru membrii diferitelor învățături religioase sau „secte”, așa cum le-au numit preoții ortodocși, astfel că multe „suflete rătăcite” s-au întors înapoi sub ocrotirea ortodoxiei după ce au aderat la Oastea Domnului, așa cum a fost cazul în Sân-Mihai și Doloave.

Într-un alt articol, același autor îi informează pe cititori despre esența acestei mișcări în cadrul Bisericii Ortodoxe Sârbe, subliniind că „în popor fierbe mișcarea „pobojnilor” sau a „bogomolților”, cum le mai zice (ceea ce-i la noi Oastea Domnului) pe unde căreia plutește de asemenea boarea aceleiași ortodoxii svetisavliene și a unui naționalism din bătrâne vremi”. Centrul acestei mișcări la sârbi este orașul Kragujevac, unde se tipărește organul „bogomolților”, „Uniunea creștină”²².

²⁰ AUREL UROȘ DOLOVEANU, „Sectarismul în Banatul-jugoslav”, în *Foia Diecezană*, Caransebeș, nr. 9. din 1. martie 1931, p. 6.

²¹ AUREL UROȘ DOLOVEANU, „Sectarismul în Banatul-jugoslav” (continuare), în *Foia Diecezană*, nr. 10. din 8. martie 1931, p. 2-3.

²² AUREL UROȘ DOLOVANUL, „Ortodoxia la sârbi”, în *Foia Diecezană*, nr. 52 din 24 decembrie 1933, p. 6.

Mișcarea a început să fie organizată în Banatul sârbesc în perioada dintre cele două războaie mondiale. Deja în 1930, și-a început activitatea în Uzdin, ca prima organizație a Oastei Domnului printre românii din Banatul sârbesc. În acest an la Oaste au aderat Gligor Enci, Iova Stoia, Pavel Bălan, Ilie Măran, Ioța Dalger, Iconia Condan și fiul, Ioniță Condan și Nicolae Stoia, toți din Uzdin²³. În anii următori, organizația locală din Uzdin se extinde cu noi membri, astfel că în 1932 la Oastea Domnului au aderat și următorii uzdineni: Teodor Mezin, Trifu Onciu, Moisa Șămanț cu soția Anica, Petru Oalge și soția Floarea, Pavel Crețu și soția Anca, Anica Toma, Adam Șuboni, Ion Miclea, Lena Petcu, Floarea Măran și Dămianca Mezineva Bochianț²⁴. De la 2 membri câți avea la începutul anului 1930, organizația din Uzdin ajunge în 1932 la 30 de membri²⁵. Pe data de 26 august 1932 a avut loc un pelerinaj la mânăstirea Voilovița de lângă Panciova, organizat de Oastea Domnului din Uzdin. Ostașii purtau cele două steaguri ale organizației, întâlnindu-se cu această ocazie cu membrii Oastei Domnului din Doloave, organizând și „o serbare, cu cântări și cuvântări”²⁶ și rostind rugăciuni pentru o fetiță bolnavă.

În anul 1930 iau naștere și mișcările din Straja, Sân-Mihai și Doloave, care au fost și cele mai active în acești ani. Despre înființarea organizației Oastea Domnului la Straja aflăm că a fost înființată de preotul Ioan Mităr, unul dintre cei mai activi preoți ortodocși români din Banatul iugoslav în perioada interbelică. Într-un articol publicat în săptămânalul *Oastea Domnului*, Mităr afirmă că „scrierile părintelui Trifa și îndemnurile fratelui coleg părintele Lazăr Cârdu din Sân Mihai m-au influențat atât de mult încât n-am putut rezista să nu îmbrățișez și eu mișcarea religioasă pornită în Sibiu”. Organizația din Straja a luat naștere a doua duminică după sărbătoarea Cuvioasei Parascheva, deci pe la sfârșitul lunii octombrie 1930. În anul 1931, la un an după înființare,

²³ *Lumina satelor*, Sibiu, nr. 22, 1 iunie 1930, p. 3.

²⁴ *Oastea Domnului*, nr. 43, 23 octombrie 1932, p. 4.

²⁵ *Oastea Domnului*, nr. 40, 2 octombrie 1932, p. 4.

²⁶ *Ibidem*.

organizația locală din Straja număra 17 ostași și 16 ostașe²⁷.

Această mișcare este specifică în primul rând prin faptul că, spre deosebire de România, unde guvernul comunist a interzis-o în 1949, în Banatul sârbesc a continuat să funcționeze și în perioada comunistă, astfel că a avut o continuitate până azi.

Pelerinajele au fost, de asemenea, o oportunitate pentru Oastea Domnului de a-și extinde activitatea. Cel mai cunoscut pelerinaj organizat de B.O.R. în Iugoslavia interbelică se desfășura la Srediștea Mică (Pârneaora) lângă Vârșeț, începând cu anul 1933²⁸. Cu această ocazie ostașii din Uzdin Pavel Onciu și Ilie Măran îi invită, prin intermediu gazetei *Isus biruitorul*, pe ostașii din România să participe la acest pelerinaj²⁹. La pelerinajul din 1935 Oastea Domnului din Uzdin purta steagul său, iar corurile „ostașilor” din Uzdin, Nicolinț și Sân-Mihai au interpretat cântece religioase. Publicațiile în limba română din Vârșeț (*Nădejdea*, *Foaia Poporului Român*) și Caransebeș (*Foaia diecezană*) și-au informat cu regularitate cititorii cu privire la participarea Oastei Domnului la pelerinajele de la Srediștea Mică și Seleuș.

Concluzii

Termenul „mișcarea de reînnoire” relevă dinamica schimbării în cadrul bisericilor ortodoxe exprimată în dezvoltarea acestor mișcări. Cercetările noastre au indicat, de asemenea, cum diferite grupuri neoprotestante au influențat semnificativ dezvoltarea acestor mișcări. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial și în perioada comunistă în țările Europei de Est, mișcarea a fost interzisă sau a dispărut. Chiar dacă influența lor a slăbit în a doua jumătate a secolului al XX-lea, este încă prezentă și azi.

Bisericile ortodoxe din Europa de Est nu au fost excluse din schimbările mai largi care au avut loc în lumea creștină

²⁷ „Un an de la înființarea Oastei Domnului în comuna Straja (Banatul Jugoslav)”, în *Oastea Domnului*, nr. 10, 6 martie 1932, p. 4.

²⁸ MIRCEA MĂRAN, „Două pelerinaje de odinioară ale românilor din Banatul sârbesc”, în *Păstori și păstorire în trecutul bisericii noastre*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca – Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, Deva, 2015, p. 493.

²⁹ *Isus Biruitorul*, nr. 34 din 18 august 1935, Sibiu, p. 2.

la începutul secolului XX. Această perioadă s-a caracterizat prin creșterea înstrăinării credincioșilor de biserici, separarea Bisericii de Stat și creșterea religiozității cu accent pe implicarea personală. Schimbările religioase și influențele reciproce în Banatul sârbesc au inclus și procese de reînnoire în peisajul spiritual al ortodoxiei la românii din afara României.